

INLEIDING

Opdracht: maek een warkstok over een historisch onderwarp dat him ofspeult in of rond een Stellingwarfs dörp.

Anleiding veurliggend warkstok:

Dit warkstok is een vervolg op mien eerder verschenen verhael 'Leve Stellingwarf!' in et Nederlaanstaelig- kuiertiedschrift Op Lemen Voeten, nr. 3-2006.

De Schaans van Makkinge, of beter et plak daar die legen hebben mos, wodde uitvoerig mit twie 'historische mannen' Jan Oosterhof en Kees Stuurman andoan tiedens die kuiertocht. Veerder bin meugelike onderwarpen deurspreuken in een eerste beraod mit de veurzitter van de Historische Verieninge Makkinge, Ate Mulder, op 16 december 2006.

Twie onderwarpen, of liever vraogen, hebben heur veur dit warkstok andiend bi'j de veurbespreking, te weten:

1. Waoromme wodde de schaans in Makkinge an de Boverweg daelezet, boven op de zaandrogge, wiels andere schaansen in Stellingwarf meerstentieds drekt an een waeterweg (Lende of Kuunder) situeerd laggen? De gedaachte was dat de twie huzen of 'states' mit landerij'en van de adellike familie Lycklama a Nijeholt in Makkinge d'r lichtkaans mit van doen hadden (naemelik op 'e Middelburen en in Makkinge zels).

2. In et verlengde hiervan: Was et rechtshuus uut die tied echt et (in de zestiger jaoren) sloopte Lycklama a Nijeholt-gebouw op 'e Middelburen of toch eerder een huus in Makkinge zels, en meer specifiek et gebouw daar now et restaurant De Smaeck van Spa in te vienen is? Veur disse stelling bin wat anwiezings te bedaenken die hier véur pleiten, o.e. omreden ál bekend is dat et rechtshuus laeter kefé en harbarg wodden is en de naeme van de eerste harbargier ok bekend is, die daarveur warkzem was bi'j et rechtshuus.

Anleiding veur meer uutpluuskark

Binnen de riekwiette en tied veur de opdracht weren de beide onderwarpen wat vule om hielendal tot een bevredigend aanderd kommen te kunnen, mar uut de zoektocht bin veur now wel wat dinkies kommen, die op een riegien zet binnen. Et geft veural anleiding tot meer speurwark hiernao...

Veurliggend warkstok hoolt him daoromme now allienig mit de eerste vraoge doende.

HISTORISCH WARKSTOK

Leve Makkinge!

KURSUS STELLINGWARFS VEUR BEGINNERS
STICHTING STELLINGWARFVER SCHRIEVERSRONTE, BERKOOP

Vervolgverhaeltien op Op Lemen Voeten 3-2006

'Leve Stellingwarf!'

Nicolette Hartong, Boksum, 17 janneuari 2007

EERSTE VRAOGE

Eerste vraoge is waoromme de schaans van Makkinge daar henneleit, as die d'r in 1673 legen het, naemelik op de zaandrogge zuudoostelik van Makkinge an de noordkaante van de Boverweg, en niet bi'jglieks benoorden de Kuunder bi'j et plak van de Balkbrogge. En het et wat van doen mit de Lycklama a Nijeholts?

Om de eerste vraoge an te pakken, he'k uutzocht wie verantwoordelik was veur de verdediging van Friesland in die tied en as d'r ok spesiaole plakken of schaansen nuumd binnen. Daornao he'k eerst even keken naor et grotere oorlogsgebeuren in die tied. Ok he'k bekeken as d'r anwiesings of redenen vunen wodden konnen, daar uut bliken kunnen zol waoromme de verdedigingswarken op die plakken realiseerd bin, zoas die bi'j Makkinge.

Binnen dit alles he'k spesiaal de rol van de Grietmannen van die tied een betien extra andaenken geven, want in 1673 was Lubbertus Lycklama a Nijeholt de grietman van Stellingwarf-Oostaende, zetelde hi'j as grietman in Makkinge en vun de rechtspraak ok daar plak, in et rechtshuus.

naons kogels zije nog gevonden aan de Donkerbroekste kant. (Bron: Pielof Gorker)

OUDE BÖLWERKEN BIJ MAKKINGA BLOOTGELEGD

PUBERENDE STADHOOLDER VEUR DE VERDEDIGING VAN FRIESLAAND

De Stadhouder van Friesland was offisieel opperbevelhebber van de troepen die d'r veur Friesland weren. Mar op et slagveld ston hi'j onder et bevel van zien Hollaandse kollega, Willem III in dit geval, die opperheufd was van alle troepen van de Unie, de 'Staatsche Troepen' (dit is de Unie van de Zeuven Perveensiën). Naost zien eigen verdediging hadde de Stadhouder van Friesland ok zorg te draegen veur de forten van de 'generaliteitsvestingen', schaansen dus, an de noord-oost greenzen van de Repeblik, zoas Bourtange, en ok Coevorden vul daar onder. Dit mos Friesland dan doen tegere mit Stad en Lande (dit is Grunningen). De Stadhouder en bevelhebbers hadden vule te stellen mit de Deputeerde Staoten van Friesland as et om geld en zeggenschap over troepen gong. Dat bliekt wel uut et feit dat in 1673 zi'j vaeker an de Staoten vraogen reservetroepen naor de Zuud-oosthoeke te sturen (Stellingwarf-Oostaende), daar een grootse inval van Münsteren driegt, mar de Staoten d'r op et laest, de dag náo de inval van Münsteren, pas op ingaon.

Now was krek véur die heftische tieden van oorlog de oolde Friese Stadhouder Willem Frederik wegraekt. Zien zeune, Hendrik Casimir, was van 1657 en in 1672 dus pas vuuffien jaor oold. Zien mem was ansteld as regentes, Albertine Agnes. As alles 'normaal' lopen was, zol de jongen op zien twintigste Stadhouder wodden wezen. Mar omreden Friesland en de Friese Staoten bange weren dat d'r een aander vanuut de Unie ansteld wodden zol as opperbevelhebber over de Friese troepen, now de oorlog d'r an kwam, is die jonge Hendrik Casimir bi'j wieze van uutzondering 13 juli 1672 al op zien vuuffiende beneumd wodden tot Stadhouder. De Unie wus wel de ervaren Johan Maurits (preens van Oranje van haost zeuventig jaor oold) naost die jonge Hendrik Casimir (van Nassau), an te stellen as bevelhebber. Friesland hadde in 1672 dus een nog puberende leger-opperbevelhebber doe de vi'jaandelike troepen van Münster, Keulen en vanuut Frankriek mit minder goeie bedoelings optogen op Friesland an en bisschop Bommen Berend 1672 an de poorten van Coevorden en Grunningen rammelde en laeter dat jaor op de poorten van Stellingwarf.

Artikel en foto uut Fen Fryske Groun, 1937
Archief Historische Verieninge Makkinge

GRIETMANNEN EN STAOTEN OVERHOOP

In Friesland was d'r in die tied jaorenlange een bestuurlike krisus omreden de macht van de grietmannen, dat bin de borgemeisters die vaeke van adel weren, inperkt wodden zol deur de Staoten. Dit was et gevolg van een soorte van demokratiseringsgolf, die al een tied an de gang was. Tot nowtoe hadden de grietmannen een veurkeurstemme in de Staoten en wodt wel sproken van een 'oligarchie' van de grietmannen in die tied. Ze hadden as adel vule macht, grond, goederen en geld en konnen zó de perveensie in de tange hollen. Mit steun van de regentes Albertine Agnes en van de bevelhebber baron H.W. van Aylva, perbeerden de grietmannen in 1672 en 1673 de bestuurlike veraanderings tegen te hollen of om te bugen. Mar onder dwang van de Staoten bin die staotkundige hervormings doe, september 1672, toch deurvoerd. Dit leidde d'r zels toe dat laeter in die jaoren plotsklaps twee Staoten bestonnen: ien kollege in Liwwadden en et oolde, beholende kollege in Sneek. In disse chaos mos bi'jglieks deur heur besleuten wodden over geld en troepenzendings naor et zuudoosten van de perveensie (angaonde veural de beide Stellingwarven), over ni'je verdedigingswarken daore, wiels andere, eigen machtszaaken heur meerste andaenken hadden. Dit was zeker en vaaste niet positief veur de verdediging in de Stellingwarven en Friesland. In de tied van de oorlog 1672-1673 was et in Friesland een bestuurlike chaos.

GRIETMAN LUBBERTUS LYCKLAMA A NIJHOLT EN ET MILITAIR

In Stellingwarf-Oostaende was vanof 1661 tot 1698 Lubbertus Lycklama a Nijeholt de aodellike grietman. In feite hadden de grietmannen dus hiel vule te zeggen in heur eigen grieten'jen mar offisieel niet over militaire zaaken. Omreden de grietmannen ok grote invloed hadden in de Staoten, was d'r zeker een belangriek link en meugelik grotere invloed. In de oorlog van 1672-1673 weren meenstens twee Lycklama a Nijeholts officier in et leger. Of dat Lubbertus was is (mi'j) niet dudelik en vraogt naodere uutzukeri'je. Lubbertus hadde zien 'rechtshuus'

Schaans Bourtange

(gемientehuus) in of bi'j Makkinge en ok de rechtspraak vun meerstal hier plak. Of et rechtshuus now ston in Makkinge zels of op 'e Middellburen, daar een gebouw ston dat alltied in de volkmond Rechtshuus hiette, nog tot et ofbreuken wodde in de zestiger jaoren van de twintigste ieuw, daarover laeter een betien meer. Ok wodde in die kontekst op 'e Middellburen sproken over Jaegerswyk.

Shotanus-kaartje 1685

Bi'j de zwaore inval van Münstersers in 1673 in disse kontreinen was Lubbertus dus de grietman en et 'gемientehuus' was in Makkinge te vienen. Uut et Bronnenboek bliekt dat in 1672 en 1673 haost niet rechtspreuken wodde en dat de grietman d'r zels niet was. Dat zol d'r veur pleiten dat hi'j lichtkaans inderdaad an et wark was in et leger. D'r woonden nog meer leden van et adellike geslacht Lycklama a Nijeholt in en om Makkinge henne en in en buten de Stellingwarven. Alles bi'j mekeer hadden ze teemeenste twee 'states' in en bi'j Makkinge, grotere landeri'jen mit veurnaemere huzen. Ok bi'j Berkoop en Ni'jhooltpae weren in die tied telgen van et geslacht Lycklama a Nijeholt mit hun grotere huzen en landeri'jen te vienen.

DE MAKKINGESTER SCHAANS IN ZIEN GROTERE VERBAAND

Makkinge het zien schaans kregen in 1673, as pat van meer ni'je verdedigingswarken in dat jaar, bi'jglieks ok bi'j Donkerbroek en Mildaam, zovule is bekend. Die schaansen zels wodden omschreven as: 'wel bequam om de huysluyden voor partyen te bevrijden, doch niet om een groote macht te wederstaen'. Dit betekent dat doar dus zeker schaansen opworpen binnen, mar dat die niet van et grootste belang acht wodden, want de uitvoering en meugelik ok de bezetting mit troepen was 'licht'. De bekendere, sterkere en as belangriek aachte schaansen van die tied an disse kaante van Friesland weren die bi'j De Kuunder, Slikenburg, de Blessebrogge, de Bekhof, Breebergh bi'j De Haule en Zwattendiek bi'j Eén.

Doe, juli en begin augustus 1673 ston Bommen Berend, de oorlogszuchtige bisschop uut Münster mit zien granaten en kanonnen, mit zo'n zesduzend ruters en infanteristen, al een tied veur Stienwiek, op 'e Haavelterberg en die kontreinen, mit vaaste kampementen bi'j Zwolle en Kampen. Laeter kwammen daar nog es aorig wat Fraanse soldaoten bi'j doe die Maastricht versleugen hadden. Al mit al zollen d'r kot veur de zwaore inval in

augustus 1673 zoe'n 10.000 troepen west hebben van de vi'jand, om deur de Lende-Kuunder-linie henne te breken et Friese Friesland in. De Münstersers weren hier dus al even om te kieken waar as ze over de Lende en Kuunder henne kommen konnen, om tot diepe in Friesland deur te stoten. En dat veur de dadde keer al.

Bommen Berend het daar op dat plak al eerder west, oktober et jaar d'r veur, in et Rampjaar 1672, naodatt hi'j zien belegering van Grunningen ofblaezen mos aende augustus. Frankriek en Engelaand hadden de ni'je Republiek van de Zeven Provinciën dat jaar de oorlog anzegd en de bisschoppen van Keulen en Münster wollen wel mithelpen om teemeenste hieur

(eigen) macht en laand groter te maeken. Dit onder et mom van et teroggedringen van et protestaans geleaf. Frankriek en Engelaand voerden een zwaore oorlog in et westen en zuden tegen Willem III, wiels de bisschoppen, veural die uut Münster, et protestaans noorden wel onder hanen nemen wollen. Bommen Berend kwam doe begin oktober 1672 in de Stellingwarven niet veerder as krek op 'e Blessebrogge en de schaans daar. Ok zo'n zeuven joar eerder, 1665, het hi'j al es een visite oflegd an Friesland. Hi'j was dus wel dat de Friezen Stellingwarf waar meugelik onder waeter zetten zollen mit 'inundaosies', zeker in West. Et waeter wodde ofdaamd op verschillende punten in de Lende en Kuunder en et laand ston over grote ofstaanden blaank. Doe et d'r echt om spande in 1673 is d'r ok nog zoolten zeewaeter uut de Zuderzee binnenloaten over de lanen van de Westhoek. Veerder weren d'r moerassen, vennen en 'onlanden'. Op een peer punten nao was d'r gien deurkommen an veur vi'jaandige troepen.

En krek op die punten hadden de Friezen verdedigingswarken anbrocht, vestingen of schaansens neumd. Die hadden van die verdedigingspunten of 'bastions' op de hoeken en ien of meer grachten d'r om henne, krek zoaj' ze van-daege-an-de-dag nog zien kunnen bi'j Een-West in Drenthe en Bourtange in Grunningen. Vaeke weren d'r hoge paolwarken binnenin rondomme, en dan netuurlik de bezetting van soldaoten, ruters, 'dragonders', bewaopende ruterbrigades, en kanonnen.

WAT VEUR OF GONG: REDELOOS, REDDELOOS, RAODELOOS 1672

De Friese Waeterlinie, en dus ok et pat Lende-Kuunderlinie, was in de verdedigingswarken van et Noorden de tweede linie veur Friesland, want d'r was een eerste linie bi'j Ommen-Coevorden. Coevorden was de paorte naar veural Drenthe en Grunningen. Daoromme was et doe al een 'sleutelpunt' veur et Noorden en een Generaliteits-verdedigingswark. Mar Bommen Berend het disse vesting op 4 juli 1672 bi'j verrassing inneumen, nao mar een peer daegen van stried, wiels hiel Hollaand en et Noorden dochten dat die vesting onneember was. De Zeuven Perveensiën, of wat d'r van over was, laggen d'r doe slim verslaegen bi'j. Niet lettelik, mar toch... Et hietten 1672 dat et 'volk redeloos was, et laand reddeloos en de regering raodeloos'. Gelokkig veur et Noorden wus kolonel Von Rabenhaupt vanuut Grunningen op 30 december van dat jaor Koeverden weer terogge te veroveren op Münster. In et grootste pat van et Friese Friesland zels bleef et volk in 1672 en ok 1673 de oorlog bespeerd vanwege de Lende-Kuunderlinie en de zudelike verdediging bi'j De Gerdiek en Et Vene.

STELLINGWARF 1672-1673: 'BETER VERDURVEN LAAND AS GIEN LAAND'

Mar de Stellingwarvers wodde in 1672 en 1673 weinig bespeerd. Stokmennig boeren in West zaggen hun laand, zels nog nao de inval van Münstersen bi'j Donkerbroek, op 25 augustus 1673 onder (zoolten) waeter zet' deur de eigen verdediging, mit de woorden 'Beter verdurven as gien laand' van Johan Maurits in zien brief hierover an de Dippeteerde Staoten. D'r moet veerder zeker spraake van west hebben dat de vi'jaandelike troepen now en dan op plakken in Stellingwarf deurstotten en bezuden de Lende langere tied anwesend weren. Wiebe Nijboer het aorig wat Gerechtsboeken van Stellingwarf-

Oostaende uutpluud uut die tied . In zien heufdstok in et 'Bronnenboek' kuj' lezen dat et volk, de Stellingwarvers, in die tied vaeker vluchten mossen, heur geld in de grond begreuen en dat de grietman van Stellingwarf-Oostaende, Lubbertus Lycklama a Nijeholt, d'r niet was om recht te spreken (et Ooststellingwarver rechtshuus en de grietman zels weren in die jaoren in Makkinge huusd). Rechtszaeken bin in een groot pat van 1672 en 1673 niet holen en pas in et naojaor van 1673 wodden die weer hervat. De volgende benaemings van die peer jaoren kommen in die stokken veur, daor ie in lezen kun, dat et slimme jaoren west hebben veur de Stellingwarvers: 'de tijt dat men alhier moeste dickwils wechvluchtten', 'de tijt van vechten', 'de periclose tijt', 'oorlogstijt', 'twee slimme iaeren', 'de Bisschopstijt' en ok 'de rebelle tijt'. Uut de benaemings en beschrievings van Nijboer zoj' zels opmaeken kunnen, dat Bommen Berend mit zien troepen hielemaal niet weg west het tussen zien 'debaokel' in oktober 1672 an de Blessebrogge en zien volgende anval op de Lende-Kuunderlinie augustus 1673. Ok Van Dam van Isselt nuumt de vule wriedheden van de vi'jaand op de Stellingwarvers mar dan drekt nao de inval op 24 en 25 augustus 1673: 'De vijand beging vele wreedheden. Uut de vóór de linie gelegen dorpen vluchtten de huislieden in grooten getale onder medeneming van tilbare have en goed. [...] De ten deele verlaten oorden werden door de Münsterschen gebrandschat of platgebrand.' Aj' naogaon dat dit et hiele gebied angaot van De Blesse tot an Else en benoorden de Lende nao de inval van Wolvege tot Makkinge en Donkerbroek en alles d'r tussenin, dan bin dat hiel wat dörpen west en hiel wat Stellingwarvers die op 'e vlucht weren.

INVAL MÜNSTER IN DE STELLINGWARVEN, OVER MAKKINGE EN DONKERBROEK 1673

In 1673 hadde luitenant-generaal baron Hans Willem van Aylva in Wolvege et bevel over beide kaanten van de belangrike weg Stienwiek-Et Vene. Veerder hadde hi'j nog drie kavalerieregimenten en ien regiment infanteristen tussen Blessebrogge en Bekhof an et wark. Kolonel Brandt voerde et bevel over de zuudoostkaante over de hiele zaandrogge henne tussen beide revieren in, vanuut Berkoop mit zien 'dragonders' en twee infanterieregimenten. Zi'j weren tegere de frontlinie veur et Friese

Bekhof en kanon bi'j Berkoop

Friesland. Maurits zels was al maonden groots legerd bi'j Et Vene an de noordkaante van de Kuunder. Al mit al hadden ze krek as de vi'jaand zoe'n 10.000 troepen. An de Friese kaante beston dat uut infanterie, cavalerie (soldaten en ruters), dragonders en ok wat bewaopende burgerstroepen veur de verdediging.

Mar omreden de Lende-Kuunderlinie zo lange is, konnten, naost de deurgongen as die bi'j de Bekhof en de Blessebrogge, niet alle deurwaedbere plakken ofdoende bemand wodden. Ok dee bliken achterof dat de toestaand hiel anders was as de

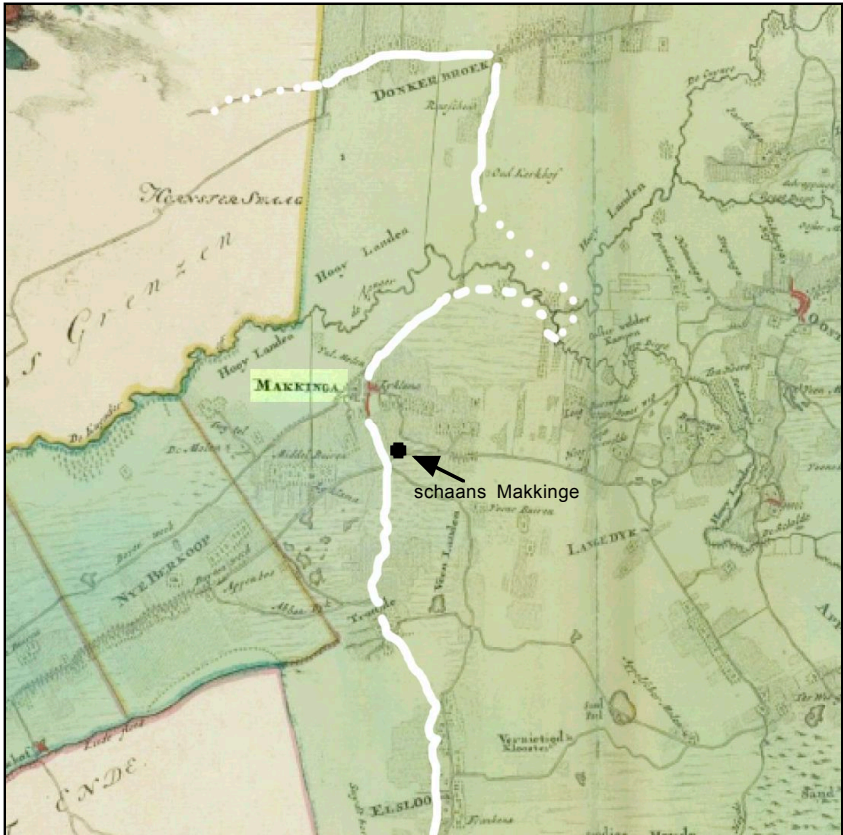
berichten hierover 'der grietlieden', dat et waeter bi'j Donkerbroek en bi'j Blesdieke niet deurwaedber wezen zol. Maurits mos juist dat jaor drie van zien regimenten missen omreden Willem III die vodderd hadde veur de oorlog in Hollaand-Utrecht. Hierdeur onston een hiaat in zien front an de kaante van Breebergh en Bakkeveen. Ok wollen de Staoten van Friesland, tot an de echte inval van de Münstersen op 24 augustus 1673, gien extra troepen en materiaal-len vri'jmaeken veur de verdediging van de Waeter-linie van Friesland. Pas doe et al gebeurd was, nao de inval van Münstersen (!) bi'j Makkinge en Donkerbroek,

halsoverkop op 25 augustus de alderlaeste reservetroepen die nog beschikbaar waren bij Liwwadden, naar de Brebergherschaans bij De Haule stuurd en de Zwattendiekster schaans bij Een-West.

len ding zat de Friezen misschien nog mit: van die hiele zoemer wodt in de stokken d'r van sproken dat de anholende regens en wienden et waeter van de revieren daenig hadden doen st'jgen, dat de lanen d'r omhenne inderdaad tot an de kni'jen toe blaank stonnen, en dat in de zoemer!

'DEN PAS BIJ DONKERBROEK'

D'r weren gerochten in et leger dat Münster in 't zin had om Maurits in Et Vene te 'vernestelen' (in te sluten). Toegangswegen deur et zuidoosten van Diever over Else-Tronde naar Makkinge en Donkerbroek en de ni'je schaans bij Makkinge weren hierdeur opienen krusiaal veur de Friese verdediging én veur de Münstersien. Daoromme wodde al langere tied vanuut et leger waarschuwd veural op te letten op Makkinge en 'den pas bij Donkerbroek'. Ok wodde de 'moerweg' van Donkerbroek naar De Gerdiek tot an de inval niet in de gaten hopen en ok niet onklar maakt. Donkerbroek lag in die tied as ienige deurgang over de Kuunder an de zuidoostkaante van Friesland. Dat kuj' mooi bekieken op 'e kaart van Schotanus van 1685. De Prikkedam beston doe nog niet as weg of overgang. Wel weren d'r op meer plakken 'wadden', deurwaedbere plakken deur de revier. Tot slot was et hier dat bij de schaansen Breebergh en Zwattendiek de regimenten misten, die naar Willem III in Hollaand stuurd weren. De verdediging toonde dus juist hier zien hiaten. Vandaor dat Münster zien oge valen laoten hadde op de zuidoosthoeke om zien belangriekste anval te ondernemen.

Utsnede uut Schotanus-kaorte 1685 van Stellingwarf-Oostaende. Tocht Münstersien in 1673 over Else-Tronde, Makkinge, -de Balkbrogge was doe vernield, dus ze gongen oosteliker as hier angeven deur drie bovenloopstokken van de Kuunder- op 'den pas van Donkerbroek' an. Vandaor op over de 'moerweg' naar De Gerdiek en Et Vene. De Balkbrogge was in die tied de ienigste meugelijkheid an disse kaante om over de Kuunder te kommen, vandaor 'Pas'.

ET GAOT AN

D'r wodden vi'jaandelike troepenbewegingskonstefeerd uut de richting van Ruinen-Diever-Else op 22 augustus 1673. Mar ok bij en boven Stienwiek weren troepen. Veur de troepen van Brandt, Van Aylva en Maurits was et zuken en gissen vanuut welke kaante as de anval kommen zol: vanuut Diever over Bekhof, vanuut Stienwiek op De Blessebrogge of vanuut Diever over Else? Informatie was wel geregeld mit spionnen mar toch niet goed en vlogge genoeg. Om de deurtocht vanuut Diever te bemuuliken vernielde et eigen leger op et laest nog de meeste toevoerwegen en broggen. Op et alderlaetst wodde op last van Maurits zels nog de belangriek Balkbrogge tussen Makkinge en Donkerbroek vernield.

De wegen bij Makkinge bin in die tied dus

belangriekste wegen van et hiele zuidoost van Friesland: an de Boverweg en an de Kuunderdeurgang Ruinen-Else-Makkinge-Donkerbroek.

24 Augustus 1673 begon de anval. De anval kwam op alle drie nuumde fronten toegelieke: Blessebrogge, Bekhof en Makkinge-Donkerbroek. Zien heufdmacht hadde Münster van Stienwiek naar Diever verplaetst om de Lende te omtrekken, dee doe bleiken. Naachs van 24 op 25 augustus was de vi'jaandelike heufdmacht deur te stoten, deur Makkinge henne en op Donkerbroek an. Ze maekte hierbij gien gebruik van de stokkende Balkbrogge mar stak op drie punten over de minder diepe bovenlopen van de Kuunder de revier over. Disse drie plakken zollen makkelik te verdedigen west hebben as d'r mar een ruterregiment west hebben zol. Mar alles bij mekeer hadde Maurits hier op dit plak bij Makkinge de beschikking over .... 34 peerden. En dat tegen de heufdmacht van Münster van vast zo'n vuuf- tot zesduzend troepen. Van echte stried bij Makkinge wodt nargens rept, de vi'jaandelike overmacht bij Makkinge en Donkerbroek was abseluut en de overrompeling mit de heufdmacht tetaol.

Over Donkerbroek trekt de vi'jaand op naar Et Vene, waar as de heufdmacht van Maurits him opwaacht. Ok luitenant -

generaal Van Aylva en kolonel Brandt trekken heur al drekt weeromme van de Blessebrogge en Bekhof naar de noordkaante van de Kuunder. Hiel Stellingwarf wodt vot-en-daelik opgeven. Brandt vernielt op zien weerommetocht nog de Bekhofschaans zels en ok een eigen verdedigingsstien in Berkoop veurd dat de vi'jaand d'r al is, en de Blessebrogge en de schaans wodden deur Van Aylva op zien weerommetocht vernield. De Münstersien anval leup uutaendelik vaaste op de Friese troepen bij Et Vene naodat ze ok al langs de schaans van De Gerdiek kommen weren. Münster mos him doe weerommetrekken over de vernielde Blessebrogge.

Spionnage in die tied wodde vule bruukt van beide kaanten. Informatie over alderhaande zaken weren bekend. Mar daoromme is et netuurlik fremd dat d'r hier misrekenings bleiken an de kaante van Maurits. Dat de informatie mit spionnen niet dat was wat ze van oonze kaante d'r van verwaacht hadden, bliest wel uut et volgende: 'Nauwelijks hadden de onzen de Blessebrug en de schans aldaar in brand gestoken, of de vijand was elders al bijna over de Linde, nauwelijks had Brandt zijn kwartier in Oudeberkoop in brand gestoken en schans Bekhof vernield, of de vijand was reeds door het waeter.'

aorig op 'e schoppe gaon. Daor bewaekte de Makkingester schaans hiel Stellingwarf, omreden Makkinge daor aenlik as bezuden de Lende-Kuunderlinie bekeken wodden mos. D'r was allienig een revier ten noorden, de Kuunder. Bij Makkinge lag dus aenlik Stellingwarf eupen veur anvalen uut et zuden. As d'r hier gien verdediging was, dan kon de vi'jaand zo vanuut Diever-Else over Makkinge op Berkoop an kuieren. En waoromme op de zaandrogge en niet argens anders? Een aander logisch plak was d'r niet. In gien geval ten noorden van de Lende, want die bestaat d'r daar haost niet meer. En ten noorden van de Kuunder an de Balkbrogge? Mar dan lag Stellingwarf dus hielendal veur et griepen vanuut et zuidoosten en dat kon niet. Nee, daor as de schaans Makkinge lag, was et meest logische plak, an de twee

KONKLUSIES

Et waaromme van et plak van de schaans Makkinge is veur een pat integraol uutlegd in bovenstaonde tekst. De zuudoostflanke van de verdediging mos veur Maurits onverwaachs in grote haost oppakt wodden in 1673. Mit deur de bestuurlike chaos in Friesland, veroorzaekt deur stried om de macht van de machtige, adelike grietmannen en de Staoten, en ok nog een onvolwassen Van Nassau-Stadhouder, kon 'interim'-troepenbevelhebber Maurits niet slagveerdig genoeg optreden en kostte alles vusen te vule tied. Ok misten drie regimenten infanterie en kavalerie juist in disse kontreinen, omreden die inzet weren in Hollaand op last van Willem III. Daoromme kwammen de verdedigings mar hiel laete en in de zuudoosthoeke hiel 'maeger' van de grond. De ni'je schaansen, zoas die bi'j Makkinge, weren niet de plakken daar as ze et eerst an docht hadden. Dat weren die bi'j Breebergh, Zwattendiek, Bekhof, de Blessebrogge, Slikenborg en De Kuunder an de belangrieke wegen Friesland in. De toegang die Múnster uutkeus, een weg vanuut de richting Ruinen-Diever-Else, leut him hierbi'j zien as belangrieke drieging die haost over et heufd zien was.

De onmeugelikjied van een overstik over de Kuunder bi'j Makkinge, daar as de Balkbrogge vernield was deur eigen troepen, wodde overschat deur Maurits-en-die. De Makkingester schaans zels wodde, krek as die bi'j Donkerbroek en Mildam, omschreven as: 'wel bequam om de huysluyden voor partijen te bevrijden, doch niet om een groote macht te wederstaen'. Mar dat daar doe wel een schaans bouwt is op die zaandrogge, is niet vremd mar hiel logies. De bescharming van de Lende, zoas die nog bi'j de Bekhof is,

is die d'r niet meer op 'e hoogte van Tronde. Bi'j Makkinge was et ienigste plak daar een schaans tussen et zuden en de oost-eupening van de Stellingwarven liggen kon om de deurgang naar Berkoop-Wolvega te bewaeken, strategisch an de Boverweg én an de weg Runen-Else-Makkinge-Donkerbroek.

Neffens de berichten bin d'r aenlik gien hiele grote strieden west op die 24e en 25e augustus in Stellingwarf zels, bi'j de schaansen en ok niet bi'j Makkinge. Bi'j Makkinge weren daar ok niet de troepen veur anwezig. Múnster kwam onverwaacht mit zien grote overmacht daar, wiels Maurits de meeste troepen bi'j Et Vene, Blessebrogge en Bekhof hadde. De Friezen trokken heur drekt bi'j Múnsters anval terogge over de Kuunder.

In de stokken is niet meer van een invloed van de Lycklama a Nijeholts vunnen as dat Lubbertus in die tied grietman was in Makkinge en vule laeter nog dippeteerde wodden is. Ok liekt et d'r op dat hi'j nog laeter lid van de Staoten-Generaal in Den Haag was. Al die tied was hi'j ok grietman van Stellingwarf-Oostaende. Grietmannen wodden wel omschreven as de 'oligarchen' van die tied. Ze hadden dus een protte macht, zeker in die tied ok al kwammen d'r demokratiseringsgolven veur. Een grietman het dan wel gien direkte macht in militaire zaeken, mar invloed is zeker niet uutsleuten. D'r weren ok meenstens twee Lycklama a Nijeholts as officier in die tied in et leger. Lubbertus Lycklama a Nijeholt zels was d'r niet in een groot pat van 1672-1673, lichtkaans hadde ok hi'j bemuuienis mit de oorlog. Et feit dat Makkinge doe heufddórp was van Stellingwarf-Oostaende en dat hier twee belangriekere huzen en et rechtshuus weren, kan mit reden west hebben dat de schaans Makkinge daar lag.

In de volksmond 'Rechthuis' op 'e Middelburen, bi'j Makkinge, ofrbroken in de zestiger jaoren, twintigste ieuw. Daorvan de laeste bewoner De Jong vertelde daj' mit peerd en waegen in de kaemer dri'jen kon. Ok zol d'r een immense heerd west hebben.
Foto: Historische Verieninge Makkinge

88

Jan Oosterhof,
Historische Verieninge
Makkinge

VRAOGE TWIE: ET RECHTHUIS IN MAKkinge: DIE 2

Tenslotte melde ik dat dit stok allienig mar et eerste pat is omreden vraoge twee (zie Inleiding) nog veerder uutspit wodden moet. Ok dat za'k verwerken in een opmaekt verhaeltien.

Bi'j dit warkstok heurt een **BRONNELIESTE**.

OK 'PLAT' MIT VOETNOTEN

Noast et opmaekte Warkstok is de tekst ok 'plat' ofdrokt omreden daar vule voetnoten in te vienen binnen, die verwiezen naar de persieze bronnen van de anhaelde stokken en teksten, die et opmaekte stok mar onleesber maeken zollen.

COLOFON

Boksum, Janneaoori 2007

Tekst en fotografie: Nicolette Hartong, www.nicolettehartong.nl

Foto's: Foto siede 1 en Rechtshuus op siede 5: Historische Verieninge Makkinge

Kaorties: www.tresaor.nl

Dit Historische warkstok is schreven in de Beginnerskursus Stellingwarfs van de Stichting Stellingwarver Schrieversronte te Berkoop, 2006-2007.

DAANK, DAANK

Mien daank gaat uut naar de mannen van de Historische Verieninge Makkinge, die mi'j mit raad en daad bi'jstaon hebben, per aemel, tillefoon en ok fysiek in heur archief: op 'e foto **Jan Oosterhof** in et archief van de Verieninge, zukende naar infermasie veur mi'j over et Rechtshuus, de twee Lycklama states in Makkinge, Jaegerswyk en de Middelburen. Veerder **Hans Salverda**, die him veural doende hoolt mit landweren. Beiden weren nog kot veur Oold en Ni'jjaor 2006-7 zo aorig mit mi'j op zuuk te gaon in heur stokken. Daank tenslotte an de veurzitter **Ate Mulder** veur et idee.